

Konsultat rajonale me të rinjtë mbi instrumentet dhe iniciativat për zbardhjen dhe tregimin e fakteve mbi krimet e luftës në ish Jugosllavi

Beograd, Serbi
Më 21 tetor 2007

Këto konsultat i organizuan Fondi për të Drejtën Humanitare, Qendra KërkimoreDokumentuese dhe Documenta, në bashkëpunim me Nismën rinore për të drejtat e njeriut (Serbi) dhe Rrjetin rinor të Kroacisë. Në diskutime morën pjesë 37 pjesëmarrës të organizatave joqeveritare dhe të organizatave rinore, katër anëtarë të rinisë të partive politike në rajon, si dhe 16 vëzhgues, prej tyre dy të organizatave ndërkombëtare. Fjalët hyrëse i mbajtën Nataša Kandić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi) dhe Vesna Teršelić (Documenta, Kroaci), kurse tubimin e moderuan Emina Bužinkić (Rrjeti rinor i Kroacisë, Kroaci) dhe Andrej Nosov (Nisma rinore për të drejtat e njeriut, Serbi). Web portali *H-Alter* me një lajm të shkurtë e ka paralajmëruar tubimin.

Për zbardhjen e së vërtetës për të kaluarën duhet të ketë një trup rajonal anëtarët e të cilit do të ishin ekspertët nga të gjitha vendet e ish RSFJ.

Kur flasim për zbardhjen dhe tregimin e së vërtetës, mendoj se do të ishte e rëndësishme që të krijohet një trup rajonal, dhe po ashtu me rëndësi të madhe do të ishte që në këtë trup të janë anëtarët dhe anëtarët nga të gjitha vendet [e rajonit]. Pse? Sepse është tejet e rëndësishme që të jetë trup rajonal dhe që në të të janë ekspertët nga të gjitha vendet kështu që të rinjtë, e edhe njerëzit në përgjithësi, opinionin publik, të mos i kanë mëdyshjet para rezultateve finale. (Antonela Balić, Forumi të rinjtë dhe edukimi joformal, Kroaci, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Roli më i rëndësishëm i të rinjve është krijimi i kontekstit pozitiv shoqëror për promovimin e trupit rajonal për zbardhjen e fakteve.

Roli më i rëndësishëm i të rinjve është krijimi i kontekstit pozitiv në rajon për ballafaqimin me të kaluarën. Ky rol është parë mu në angazhimin e të rinjve për krijimin e kontekstit pozitiv publik në nivelin rajonalë, për krijimin, promovimin dhe funksionimin e trupit për zbardhjen dhe nxjerrjen në publik të fakteve. (Nataša Kandić, Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007)

Kanalet e mira të komunikimit janë me rëndësi kyçe për zbardhjen e së vërtetës në nivelin rajonal.

Bartja e informatave dhe kanalet komunikuese janë këtu mbase gjëja më e rëndësishme. Kanalet e derisotme të gabuara komunikuese në esencë edhe na kanë sjell deri te kjo që sot të «kemi», ndër thonjëza, më shumë të vërteta në më shumë rajone. (Kenan Uštović, Forumi Rinor i Partisë Socialdemokratike, BH, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Të rinjtë kanë përgjegjësi ndaj të ardhmes dhe duhet të bëjnë presion që faktet për krimet të zbardhen dhe të tregohen.

Nëse të rinjtë nuk kanë përgjegjësi për keqbërjet e së kaluarës ngase në atë kohë nuk kanë mundur të ndikojnë në gjërat, ekziston përgjegjësia e të rinjve ndaj brezave të ardhmërisë në zbardhjen e fakteve. Të rinjtë kanë përgjegjësinë e shtruarjes së pyetjeve, të kërkimit të përgjigjeve dhe të bërjes së presionit të vazhdueshëm në shoqërinë ku jetojnë që faktet të zbardhen dhe tregohen opinionit. (Andrej Nosov, Nisma rinore për të drejtat e njeriut, Serbi, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

A është paqja raport stabil dhe i vazhdueshëm kjo para së gjithash varet nga raporti ndaj të vërtetës dhe në këtë kuptim për të rinjtë është veçanërisht thelbësore që ta pranojnë atë përgjegjësi, sepse deshën apo s' deshën atë e kanë. Sigurisht se nuk e kanë për atë çka është bërë, por e kanë për raportin e tyre ndaj asaj çka është bërë. Ne tani më nuk jemi në moshën adoleshente dhe jetojmë në një mjedis që ende nuk është ballafaquar me të kaluarën, dhe në këtë kuptim e kemi përgjegjësinë. (Marko Veličković, Qendra për zhvillimin e resurseve civile, Serbi, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Kjo ideologji shihet në mohimin e krimeve, në adhurimin e kriminelëve, në atë se nuk ka drejtësi, nuk e dimë të vërtetën dhe gjithë atë që përbënë të sotmen tonë. Unë në këtë shoh përgjegjësinë tonë, se ne duke mos i pranuar këto gjëra, që edhe sot ekzistojnë, në të vërtetë ia zgjasim jetën krimeve, ua mbajmë krahun atyre. Ne po kështu, me atë çka sot bëjmë ose nuk e bëjmë, mund të krijojmë tokë të plleshme që këto gjëra të përsëriten. Prandaj mendojnë se secili prej nesh duhet ta sheh këtë përgjegjësi. (Maja Stojanović, Nisma rinore për të drejtat e njeriut, Serbi, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Kur sot përdorim termet e luftës dhe krimit, ndër të rinjtë ato janë emocionalisht më pak të mbushura thjesht ngase ata nuk i kanë përjetuar, ose nëse i kanë përjetuar, kjo nuk ka qenë në mënyrën si i kanë përjetuar të moshuarit, që kanë qenë aktiv në luftë. (...) Në kohën e luftës kemi pas manipulim të tmerrshëm medial në të gjitha vendet e rajonit, dhe ne si të rinj, pak a shumë i kemi ikur kësaj. (...) Për këtë mendoj se te rinia ka një dozë më të madhe të objektivitetit kur flitet për këto tema. (Mario Mažić, Grupi rinor i Këshillit Kroat të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Duhet të merremi me ballafaqimin me të kaluarën por edhe me pengimin e zhvillimit të konflikteve potenciale të cilët janë ende të mundshëm, sidomos në Kosovë.

Problemet e Kosovës që kanë ndodhur në të kaluarën ka të ngjarë se janë ende të gjalla në disa mjedise, sidomos p.sh. në Mitrovicën veriore, ku mentaliteti i viteve '90 është më prezent se në vendet tjera ku konfliktet janë kryer para shumë kohe dhe ku, thënë drejtë, lufta dhe krimet e luftës janë e kaluar. Edhe te ne në Kosovë është e kaluar, por potencialisht mund të përsëritet. Pra, pos masave të ballafaqimit, ne duhet të merremi edhe me pengimin. (Agon Maliqi, Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut, Kosovë, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Ballafaqimin me krimet duhet ta bëjmë vetë, dhe jo të presim hyrjen në Bashkimin Evropian. Duhet të jemi përgjegjës për shoqëritë tona.

Zgjidhjen e kësaj ne duhet ta bëjmë para hyrjes në Bashkimin Evropian, sepse pas hyrjes nuk do të kemi më çka për të zgjidhur. Ne duhet t'i bëjmë vetë këto gjëra dhe duhet të jemi më në fund,

të paktën një herë nga shekulli i pestë, gjashtë, shtatë, ose e dhe para Krishtit, përgjegjës për shoqëritë tona. Bashkimi Evropian jep fonde për këto gjëra, por ne vetë duhet ta shfrytëzojmë rastin, ta kapi atë dhe të fillojmë me punën. (Ivan Novosel, Grupi rinor i Këshillit Kroat të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Duhet të kyçen sa më shumë organizata rinore të partive politike në procesin e ballafaqimit me krimet e bëra.

Do të duhej të potencohet kyçja sa më e gjerë e rinisë të partive politike në këto procese. (Ivan Novosel, Grupi rinor i Këshillit Kroat të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Krijimi i një atmosfere ku është e mundshme që të bisedohet për këto gjëra, varet nga partitë politike (...) Në këtë kuptim duhet të orientohemi në punën me partitë politike, përkatësisht me rininë në këto parti.. (Vladimir Milovanović, OJQ BIRO, Serbi, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Temat në lidhje me të drejtat e njeriut duhet të futen urgjentisht në institucionet edukative

Arsimimi është definitivisht më thelbësori dhe mu këto tema dhe në përgjithësi temat e të drejtave të njeriut urgjentisht duhet të futen në shkolla dhe në mediumet masive, ngase këto janë ato që përkrahë familjes më së shumti ndikojnë në socializimin e nje-

Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Njësitë e caktuara mësimore do të mund të plotësoheshin edhe me shfaqjen e filmave dokumentar ose format dhe metodat tjera të ndryshme që janë atraktive për të rinjtë, ku pra në mënyra të ndryshme do të trajtoheshin këto tema. Dhe kuptohet, duhet të provojmë lobimin e enteve pedagogjike dhe ministritë kompetente që kjo të jetë ose njësi joformale jashtë plan-programit të rregullt, ose praktikisht në shumë shkolla edhe pjesë e programit zyrtar. (Jan Zlatan Kulenović, Agjencia Informative rinore e BH, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Pasi që ky trup rajonal do të vinte deri te faktet relevante, ato edhe do të prezantoheshin. Mendoj se është e rëndësishme që të sigurohet prezantimi (Mario Mažić, Grupi rinor i Këshillit Kroat të riut adekuat të këtyre fakteve rinisë, përmes teksteve shkollore, në shkollat, në formën që për ta do të ishte e kuptueshme. (...) Të bëhet si një shtojcë për tekstet shkollore të historisë, ku do të prezantoheshin këto fakte në mënyrë 'uniforme', të përkthyer edhe në gjuhët e rajonit. (Anamarija Sočo, Qendra vullnetare Zagreb, Kroaci, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Ndër ato gjëra përmes të cilave ne mund të ndihmojmë është, p.sh., stimulimi i mendimit kritik të rinia. Kjo mund të bëhet përmes një forme të lobimit zyrtar për reformën e sistemit shkollor. P.sh. që të futet lënda e të drejtave të njeriut në shkolla... (Agon Maliqi, Nisma Rinore për të Drejtat e Njeriut, Kosovë, Konsultat rajonale me të rinjtë,

Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Web portali është mjet i jashtëzakonshëm për informimin e të rinjve për krimet.

Pse nuk të bëhet një hartë interaktive të ish Jugosllavisë e cila p.sh. do të vendosej në një portal të internetit, dhe ku do të ishin shënimet, pasi që të zbardhen, dhe të shtohen aty sipas radhës që vijnë. Dhe që kur vjen në atë domen, të kesh përnjëherë parasysh, si në flashet e spoteve të ndonjë emisioni televiziv, emrat e viktimave ose gjërat e tilla si fotografi, filma, dokumente. (Ivan Novosel, Grupi rinor i Këshillit Kroat të Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Mua më duket fantastike ideja e internet portalit, një vendi në të cilin do të mund të kesh të gjitha gjërat, regjistrin e viktimave, faktet historike, filma dokumentar, do të thotë të gjitha në një vend që flasin për temën. (Simon Simonović, Serbi, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Nevojitet strategjia e veçantë për informimin e njerëzve në vendet më pak të zhvilluara mbi krimet e bëra.

Hapi i parë që duhet të bëhet do të ishte hulumtimi me qëllim që të identifikohen dhe përcaktohen vendbanimet që janë më pak të informuara. Konsideroj se suksesi do të ishte shumë më i madh se nëse do të ishim sipërfaqësor, duke vizituar vendet që pak a shumë janë më të informuar për këto çështje. P.sh. mjediset urbane janë shumë më të informuara për këto çështje në krahasim me ato rurale.. (Jehona Serhati, Integra, Kosovë, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Target grupi duhet të janë nxënësit e shkollave të mesme, sepse informimi për të kaluarën duhet të fillohet në moshën sa më të re.

Target grupi duhet të janë nxënësit e shkollave të mesme prej klasës së parë deri të katërtën, pasi që ata janë në fazën kur janë duke krijuar mendimet e tyre, fazë kjo kur edhe krijojnë botëkuptimet dhe qëndrimet. (Naim Leo Beširi, Grupi Rinor i Këshillit të Helsinkit për të drejtat e njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Në informimin e të rinjve mund të ndikojë shumë përcaktimi i të gjitha vendeve të krimeve që mund të vizitohen gjatë ekskursioneve.

Hapi i parë në atë ballafaqim përgjithësisht duhet të jetë përcaktimi publik i të gjitha vendeve të krimeve sepse viktimat ndihen disi të rrezikuara nëse askush nuk flet për ta. (...) Kështu viktimat do të fitonin një satisfaksion në krejt rajonin. Kjo do të ndikonte në informimin në përgjithësi të të rinjve.

(Jelena Bubanja, Grupi Rinor i Këshillit të Helsinkit për të drejtat e njeriut, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).

Duhet të themelohet çmimi për personat publikë të cilat promovojnë ballafaqimin me të kaluarën.

Në rajonin tonë ka njerëz të rinj që janë shembull, që merren me art, me muzikë, me film, dhe të cilët meritojnë edhe ndonjë çmim sepse e kanë avancuar ballafaqimin me të kaluarën (...) Kjo iniciativë do të mund të bënte një çmim në çdo shtet të rajonit, dhe që të ndahet për çdo vit. Kjo do të mund të ndikoj në motivacionin. (Iva Prpić, Forumi Rinor i SDP, Kroaci, Konsultat rajonale me të rinjtë, Beograd, Serbi, më 21 tetor 2007).